

סוכות - ארבעת המינים

מטרת השיעור:

התלמידים יכירו את ארבעת המינים - את מקורותיהם, שימושים ומשמעותם.
התלמידים יחשפו למשמעויות השונות של ארבעת המינים כפי שהן באות לידי ביטוי בתקופות שונות בתולדות עם ישראל.
התלמידים ידונו בשאלה: מה משמעותם של ארבעת המינים בימינו ומה אנו יכולים ללמוד מהם כיום?

פתיחה:

את השיעור מומלץ לפתוח בלי מילים - אלא רק בהצגת ארבעת המינים. כאשר יש שתי אפשרויות כיצד לפתוח אותו:

אפשרות ראשונה: להיכנס לכיתה עם ארבעת המינים ולנענע בהם (לכיוון מזרח, מערב, צפון דום, מעלה ומטה).

אפשרות שנייה: להראות לתלמידים את הסרטון הבא המציג את ארבעת המינים:

<http://www.youtube.com/watch?v=bTr2yH2ZNT8&list=PLAC777A339B56D97C>

דיון על בסיס היכרות מוקדמת וידע כללי: לאחר שהתלמידים רואים את

ארבעת המינים (בין המציאות ובין בסרטון), יש לשאול אותם האם הם מכירים את

"הדבר הזה"? מה עושים איתו? מתי? איפה וכדומה.

חלק ראשון: היכרות עם ארבעת המינים

בפרשת "אמור" בספר ויקרא, מתוארים חגי השנה השונים (רק אלו מן התורה, כמובן) והמצוות המרכזיות בהם. על חג הסוכות נאמר כך:

"אך בתמושה עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, ...

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן:

פְּרֵי עֵץ הָדָר,

כַּפַּת תְּמָרִים

וְעֵנַף עֵץ-עָבֹת

וְעֵרְבֵי-נָחַל,

וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים."

(ויקרא, כ"ג, לט - מ')

הצעה לצי אבודה

השמות של ארבעת המינים המוזכרים בתורה הם לא בדיוק השמות שאנו מכירים לארבעת המינים, אך על פי הפירוש המקובל הכוונה היא לאותם מינים. התאימו בין שמות הצמחים המתוארים בתורה לבין התמונות של ארבעת המינים:

לולב

פְּרֵי עֵץ הָדָר

הדס

כַּפֹּת תְּקָרִים

ערבה

וְעֵנֶף עֵץ-עֶבֶת

אתרוג

וְעֵרְבֵי-נָחַל

חלק ג': ארבעת המינים כסמל ופיטוי למחנתו של החקלאי בחג

האסיף

כמו שאנו יודעים לחג הסוכות (כמו גם יתר החגים מן התורה) יש יותר משם אחד. ובתורה מוזכר חג הסוכות גם כחג האסיף:

"וחג הקציר ביכורי מעשיך, אשר תזרע בשדה,
וחג האסיף בצאת השנה,
באספך את מעשיך מן השדה"

(שמות כ"ז, ט"ו)

שאלות לדיון:

- מהו חג האסיף? מה חוגגים בו? (מה ההבדל בינו לבין חג הקציר?)
- האם זהו חג שמח? מה הופך אותו לכזה?
- מדוע נאמר "בחג האסיף" – "בצאת השנה"? והרי חג הסוכות הוא בתחילת השנה? מאיזו בחינה זהו "צאת השנה"?
- מדוע דווקא בתקופה זו החקלאים אוספים את מעשי ידיהם מן השדה? לקראת מה הם מתכוננים?

למורה: חג האסיף הוא משמותיו העתיקים של חג הסוכות, ככתוב בספר שמות הנ"ל מן המקבילה בספר דברים עולה שאסיף פירושו כינוס היבולים לאחסון לאחר עיבודם הראשוני בגורן (דיש) וביקב (דריכה): "חג הסוכות תעשה לך שבועת קמים באספך מן החרד ומיקבך" (טז, יג). תקופת האסיף חלה בסתיו, "שכל ימות החמה התבואה מתייבשת בשדות, ובחג אוספים אותה אל הבית מפני הגשמים" (רש"י בפירושו לפסוק משמות). ניתן לקרוא עוד באתר הבא: <http://arachim.org/ArticleDetail.asp?ArticleID=134>. מבחינה חקלאית הרי מדובר בסיומה של תקופה ובתחילתה של תקופה חדשה על כל השמחה וגם החששות הכרוכים בכך. בשירו של לוי קיפניס "אסיף" (אותו הלחין יואל ולבה), מתואר חג האסיף החקלאי, המתאר את תחושותיהם של החקלאיים והאיכרים שעמלו כל השנה עד שהגיעו אל חג האסיף:

הצעה לדף עבודה:

מילים: לוי קינגיס
מוסיקה: ויאל ולבה

Moderato

Ma hiv - shi - lu gam va - che - rem ve - sa - dei - tu ko hei - niv
gam ka - tsar - nu gam ba - tsar - tu ve - na - chog chag ha - 'a - sif
ve - na - chog chag ha - 'a - sif ve - na - chog chag ha - 'a - sif
im a - mal - nu im ya - ga - nu le - yig - ei - nu yesh tag - mul
rav chi - ki - nu ach za - chi - nu sha - ru na ba - ruch ha ye - vul
ba - ruch ba - ruch ha - ye - vul ba - ruch... ba - ruch
ba - ruch ba - ruch ba - ruch ha - ye - vul ho

אסיף

מה הבשילו גן וְכָרֵם
וְשָׂדֵנוּ כֹּה הַנִּיב!
גַּם קִצְרָנוּ, גַּם בְּצִרְנוּ
וְנָחַג מִגַּ הָאֲסִיף.

אִם עָמְלָנוּ, אִם יָגַעְנוּ –
לְיָגַעְנוּ יֵשׁ תִּגְמֹחַל.
רַב חֲפִינוּ, אֲרֵף זְכִינוּ,
שׁוּרוֹ נָא, בְּרוּךְ הַיְבוּל!

בְּשִׂמְחָה וְשִׁיר אֶסְפְּנוּ
מִן הַגֶּרֶן שְׁפַע בָּר.
וְאֶסְפְּנוּ מִן הַיֶּקֶב
רַב תִּירוּשׁ וְרַב יִצְהָר.

פְּרִי כֹל עֵץ, פְּרִי תִפְאֹרֶת
כָּבֵר הַיּוֹם קִטּוּף-אֲסוּף,
גַּם מִלֵּאנֹו מְזֻזֵינוּ
דְּבֹשׁ, עֲסִיס וְנִפְת-צוּף.

רציונטי (מכיתה):

- האם אתם שמחים בחג האסיף? האם חג זה חשוב לכם כמו לחקלאי? מדוע?
- ספרו על אירועים שבהם הצלחתם מאד במשהו. איך הרגשתם?
- האם התעורר בכם צורך להודות למישהו?
- למי הודיתם? וכיצד?

למורה: אחת המשמעויות המקובלות למצוות "נטילת לולב" (שהוא גם שם כולל לכל ארבעת המינים כשהם מאוגדים יחד) היא שנטילת ארבעת המינים נועדה לבטא את השמחה, את התודה והברכה של האדם לאלוהים על היבול שעלה בשדהו בשנה החולפת.

מה צוים עם ארבעת המינים:

בבוקר כל יום בחג הסוכות נהוג לקיים מצוות "נטילת לולב".
תחילה מחזיקים יחד את כל ארבעת המינים ב"אגודה אחת" ואומרים את הברכה הבאה:

"ברוך אתה ה'

אלהינו מלך העולם

אשר קדשנו במצוותיו

וציוונו על נטילת לולב"

הידעתם?

בחג הסוכות נוטלים את ארבעת המינים ואוגדים אותם יחד. את ההדס והערבה קושרים משני צידי הלולב, וכאשר נוטלים את ארבעת המינים אוחדים את הלולב ביד ימין ואת האתרוג ביד שמאל ומצמידים אותן זו לזו ומקפידים שלא יוותר פירוד בין המינים. לאחר אמירת הברכה מנענעים את ארבעת המינים לשישה כיוונים: צפון, דרום, מזרח מערב, למעלה ולמטה.

חלק פסי: המצוות הסמליות של ארבעת המינים ומצוות לימין

למורה: בימינו אנו החיים כבר אינם חקלאיים כפי שהיו בימי בית המקדש או בתקופת ראשית הציונות, וממילא לא כל בני האדם מתפרנסים מגידולי השדה. ולכן המשמעות של השמחה בארבעת המינים כמסמלים את השמחה על היבול שעלה יפה בשדות בשנה החולפת פחות רלוונטית ומשמעותית בעבורנו.

קראו את המדרש שלפניכם וחשבו איזו משמעות חדשה יצרו חכמים לארבעת המינים:

"פרי עץ הדר" - אלו ישראל. כשם שאתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח, כך יש מישראל בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם גם מעשים טובים.

"כפות תמרים" - אלו ישראל. כשם שתמר זה יש בו טעם ואין בו ריח, כך יש מישראל בני אדם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים.

"וענף עץ עבות" - אלו ישראל. כשם שהדס זה יש בו ריח ואין בו טעם, כך יש מישראל בני אדם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה.

"וערבי נחל" - אלו ישראל. כשם שערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך יש מישראל בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים.

[...] אמר הקדוש ברוך הוא: "יקשרו כולם אגודה אחת (ביחד) ון מכפרין אלו על אלו". לפיכך משה מזהיר לישראל: "ולקחתם לכם ביום הראשון..."

(ע"פ ויקרא רבה, ל')

קריאה יחסה:

סמנו בטבלה שלפניכם - אלו מאפיינים יש לכל אחד מארבעת המינים:

				
				 תורה
				 מעשים טובים

• כיצד אתם הייתם מתארים את ארבעת המינים?

• האם גם אתם רואים בכל אחד מהם דמות בעלת אופי אחר?

ארבעת המינים

הצצה לפסחיות:

הנפישו את ארבעת המינים על ידי הוספת פנים, ופרטים נוספים, בהתאם לתיאור שהצעתם לכל אחד מהם בשאלה הקודמת (או עלפי המתואר במדרש שראינו)

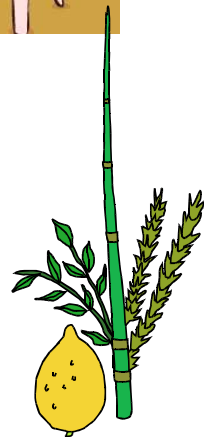

אלמד את היסוד הבא:

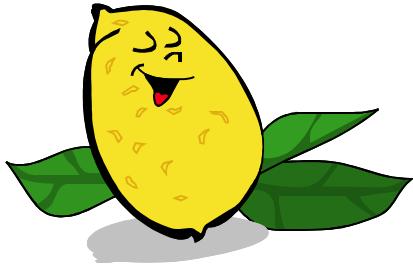

תוכלו גם

ארבעת המינים

אַרְבַּעַת הַמִּינִים מְאֹד מִיְחָדִים
אֶחָד מֵהַשְּׁנַי כָּל כֶּד שׁוֹנִים
רַק בְּיַחַד - אֶחָד אֶת הַשְּׁנַי מְשַׁלְּמִים.
הֵם נִבְחָרוּ בְּגִלְל הַטַּעַם וְהָרִיחַ
וְהָרִי נֹאמֵר כְּבָר שֶׁעַל כֶּד - אִין לְהַתְנַכֵּחַ...

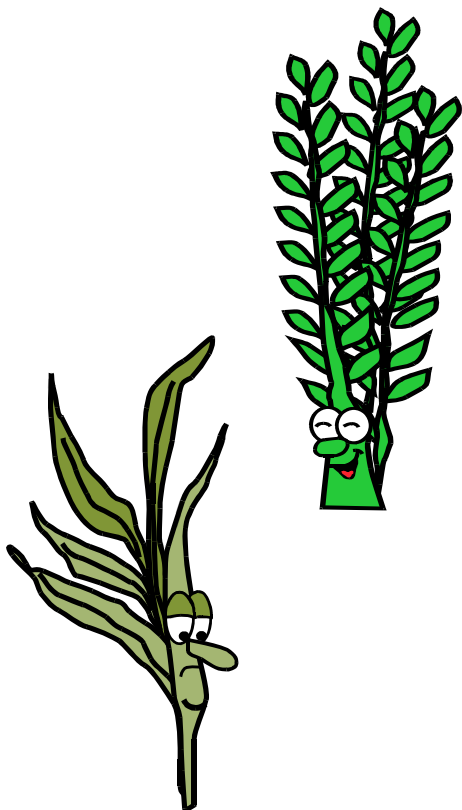

הָאֶתְרוֹג - פְּרִי גָדוֹל בְּצַבֵּעַ צָהָב,
הַדוֹר בְּיַפְיֹו וּבְעַל רִיחַ טוֹב.
אֵד אִם נִפְתַּח וְנִקְלַף הַקְּלָפָה
נִגְלָה שֶׁהַטַּעַם - לְגַמְרִי לֹא רַע,
וְלַפְעָמִים מִמָּנוּ מְכִינִים גַּם רְבָה.

הַלוּלָב הַדִּק הוּא עֲנָף יְרוֹק,
שֶׁיָּד לְעַץ בְּעַל פְּרִי מְתוֹק,
עַץ הַתָּמַר שׁוֹמֵר עַל פְּרוֹתָיו
וְלֹאֲרַבַּעַת הַמִּינִים שׁוֹלַח אֶת הַלוּלָב.
וְהוּא - לְנוֹתֵן טַעַם טוֹב נְחָשֵׁב..

הַהַדַּס עֲנָף מִשִּׁיחַ מְקַסִּים,
בְּעַל רִיחַ עֲדִין וּמְאֹד נְעִים.
הַעֲלִים קְטַנְטַנִּים וִירוֹקִים,
אֵד אֶת רִיחַם תִּמְיֵד מְפִיֵצִים
אֶפְלוּ לְמַרְחָקִים.

עַל גְּדוֹת נַחַל גְּדֻלָּה הָעֶרְבָה.
לְעֲלִים שְׁלָה אִין רִיחַ נְעִים,
אִין לָה פְּרִי וְעֲלִיָּה לֹא טַעֲמִים,
אָבַל צַל נוֹתְנַת הָעֶרְבָה
לְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא בְּקֶרְבָּתָהּ.

וּלְמָה מְשׁוּלִים אַרְבַּעַת הַמִּינִים?
לְאֲנָשִׁים שֶׁהֵם בְּתוֹרָה מְלַמְּדִים
וְלְאֲנָשִׁים בְּעֲלֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים.
לְעֵתִים אֲנָשִׁים הֵם רַק מְלַמְּדִים
וְלְעֵתִים עוֹשִׂים רַק מַעֲשִׂים טוֹבִים.

יִשְׁנֶם גַּם אֲנָשִׁים מְלַמְּדִים
שְׁעוֹשִׂים תְּמִיד מַעֲשִׂים טוֹבִים.
וְלִפְעָמִים יִשְׁנֶם אֲנָשִׁים אַחֲרִים
שֶׁלֹּא עוֹשִׂים מַעֲשִׂים טוֹבִים
וְגַם- לֹא מְלַמְּדִים.

וּכְפִי שֶׁאַרְבַּעַת הַמִּינִים בְּיַחַד מְאֻגְדִים,
נְעֲלִיָהֶם, כְּשֶׁהֵם קְשׁוּרִים, בְּיַחַד מְבָרְכִים.
כֶּךָ גַּם אָנוּ, זֶה מְזֶה שׁוֹנִים,
אֵד לָעַם אֶחָד שְׂיָכִים .
וְאֶחָד אֶת הַשָּׁנִי מְשַׁלְּמִים.

סיכום:

בדומה לארבעת המינים, ואף יותר מכך, גם העם שלנו, הכיתה שלנו וביה"ס שלנו ואפילו המשפחה שלנו מורכבים מאנשים השונים במראה שלהם, במנהגים שלהם בכישרונות שלהם ובדעות שלהם.

השאלה הגדולה היא כיצד מחברים את השונים: בלי לקצץ את הגבוה, או לבשם את חסר הריח. האם צריך להיות דומים כדי להיות מאוחדים? במה חשוב שנהיה דומים זה לזה ובמה לא? איך יוצרים אחדות בין אנשים שונים?

כף ונוט:

לפניכם מכתב שכתבה ילדה ששואלת את השאלה ששאלנו בכיתה:

יש לי הרבה חברות בכיתה,
אבל יש גם בנות בכיתה שהם מאוד שונות ממני,
התחביבים שלנו שונים, המקצועות האהובים עלינו שונים,
אפילו הבילויים בשבתות ובחגים שונים מאד במשפחות
שלהם מאלה שבמשפחה שלי. ובקיצור אין לנו כמעט
מכנה משותף.
האם אני צריכה להיות חברה שלהם בכל זאת?
ואם כן, כיצד אני יכולה לעשות זאת כשאני מרגישה שאין
לי שום דבר במשותף איתן?
אשמח לקבל תשובות.

נסחו מכתב שיוכל לעזור ליעל להתמודד עם המצב בו היא נמצאת:

_____

_____

_____

_____

_____

